

Uitwerking

De dood: overwonnen door Christus

Sjaak de Boer

Wie gelooft, is veilig bij God, voor eeuwig. Dat wordt duidelijker in het Nieuwe Testament. En ook concreter. Wellicht het meest concreet op de Goede Vrijdag als Christus tegen de moordenaar aan het kruis naast Hem zegt: ‘Ik verzeker je: nog vandaag zul je met mij in het paradijs zijn’ (Luc. 23:43). Een paar uur later horen we Hem zeggen: ‘Het is volbracht!’ En een paar dagen later wordt duidelijk wat de gevolgen zijn van dat volbrachte werk: Jezus Christus, de gekruisigde, staat op uit de dood en is voortaan ook: de opgestane. Hij heeft de dood overwonnen. Helemaal en totaal (zie kader). Die boodschap wordt verder uitgewerkt en geconcretiseerd in het Nieuwe Testament.

Pasen

Pasen is het grote keerpunt in de geschiedenis van de wereld na de zondeval. Het is dé dag van het leven. ‘De dag van de Heer’ is de benaming die Johannes geeft aan de eerste dag van de week (Op. 1:10). Dat moment is van zo grote betekenis in Gods bevrijdingsactie ten behoeve van zijn schepping en van zijn mensen, dat Gods kinderen die dag apart hebben gezet en zijn gaan vieren als dé dag voor de Here. Pasen wordt wekelijks ‘gevierd’...

Het is van belang niet alleen voor de Here Jezus, maar ook voor al de zijnen. Hij is niet de enige die opgestaan is, maar de eerste. ‘Eerstgeborene van de doden’ (Kol. 1:18) wordt Hij genoemd. Als Hij is opgestaan uit de dood en dus door de dood heen gegaan is, betekent dat voor de gelovigen, dat ook voor hen de dood een gepasseerd station is. ‘Wie ... gelooft, heeft eeuwig leven; over hem wordt geen oordeel uitgesproken, *hij is van de dood overgegaan naar het leven*’ (Joh. 5: 24).

Dood en opstanding

Verder in het Nieuwe Testament wordt die opstanding meer concreet. Wie *met Christus* leeft (dat is: wie gelooft), is met Hem gekruisigd, gestorven en begraven, maar ook met Hem opgestaan. Dat betekent, zo schrijft Paulus in Romeinen 6 (vs. 1-13), dat ook de gelovige zich nu, net als Christus, richt op God. En dus niet langer zich in dienst stelt van de zonde. Met andere woorden: die kracht van Christus’ opstanding wordt nú al zichtbaar in een heilig leven. Een leven in dienst van God. Maar wie met Christus leeft, mag ook geloven, dat hij na zijn sterven blijft leven: hij mag naar zijn heiland. En eens zal ook zijn lichaam worden opgewekt uit het graf. Maar niet alle mensen zullen sterven. Degenen die op aarde leven op het moment dat de Here Christus terugkomt op de wolken, zullen niet sterven, maar ‘veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, in een oogwenk’ (1 Kor. 15:51,52). We zullen ons lichaam terugkrijgen, maar dan wel verheerlijkt, onvergankelijk en onsterfelijk.

In de christelijke kerk na Pinksteren heeft deze boodschap doorgewerkt. Hierboven noemde ik al dat de eerste dag van de week de ‘dag van de Heer’ werd genoemd. Zeker in het begin was er hier en daar ook een sterke verwachting van de wederkomst. Sommigen meenden dat die al heel binnenkort komen zou. Al vrij snel waren er ook die (vanuit die toekomstverwachting?) het leven

hier op aarde toch van minder waarde achtten dan de toekomst in de hemel. Het aardse leven was wel nodig, maar het geestelijke leven was beter. In de (latere) middeleeuwen ontstond een enorme opgang van de 'kunst van het sterven' (de zogenaamde 'ars moriendi'). De pestepidemieën die in de 14e eeuw Europa teisterden, zullen daaraan ook bijgedragen hebben. Bij tijden werden hele steden door deze ziekte voor meer dan de helft ontvolkt. Leven was onzeker en er was de voortdurende dreiging van de dood. Daarbij kwamen de opkomst van de bedelorden en boetepredikers, die de angst voor wat er na de dood zou kunnen komen, ook niet minder maakten. De middeleeuwer leefde in een meer dan gemiddelde angst voor dood, hel en vagevuur. Angsten die door de genoemde onzekerheden werden versterkt.

In die stervenskunst zat een aantal grondvormen: de aansporingen (om dit leven los te laten en het lijden geduldig te dragen, want in het vagevuur is de pijn veel erger); de ondervragingen (bijv.: is het u niet een blijdschap dat u sterven mag in het christelijk geloof?); de gebeden; de plichten (het gebruik van de sacramenten: biecht, communie en laatste oliesalve); de aanvechtingen. Later kwamen er ook veel rituelen bij: het gebruik van wierook, een brandende kaars in de handen van de stervende drukken, met kruisbeelden voor de stervende zwaaien.

De Reformatie heeft met al dat bijgeloof gebroken. Maar ook met de angst voor hel en vagevuur als motor voor het geloof! Juist de rijkdom van het evangelie van de vrijspraak gaf ook de voorbereiding op de dood een ander accent. Die werd meer gericht op Christus en op de toekomst bij Hem, maar ook op het geloof dat Hij voor al je zonden heeft betaald.

Omgang met dood en rouw: uit verlies winst

Wanneer we de bijbelse lijnen proberen door te trekken naar ons leven op het punt van de omgang met dood en rouw, dan wil ik de volgende dingen noemen:

1. Het leven is door God gemaakt en bedoeld om samen met Hem geleefd te worden. Dat betekent dat ons leven hier nooit in welke vorm dan ook 'minderwaardig' is. Het is door God gemaakt en door Hem bevrijd.
2. Als het sterven nadert, is het moment gekomen om, zoals Jesaja tegen Hizkia moest zeggen, je laatste beschikkingen te treffen. Het leven hier op aarde nadert zijn *afronding*. Dat woord geeft aan, wat er gebeurt. Wie gaat sterven, moet afronden. Dat houdt in: zaken regelen die geregeld moeten worden, en afstand doen van veel en uiteindelijk alles en allen om je heen. Maar afronden is ook: terugkijken en overzien. Dan kunnen soms hele oude zonden met nieuwe kracht bovenkomen en voor veel aanvechting zorgen. Maar tegelijk mag dan ook blijken dat heel ons leven niet langer staat onder de heerschappij van de zonde, maar onder Gods genade! En dus komt ook die genade tot zijn 'afronding' in dit leven. En wel in de overgave aan Gods beloften. Wie van alles afstand doet, mag merken dat Christus niet wegvalt, maar blijft!
Bij het afronden hoort ook: met elkaar spreken over wensen rond de begrafenis en het leven van hen die achterblijven daarna. Hoewel, het is goed om daarmee niet te wachten tot een sterfbed, want niet iedereen krijgt dat. Vaak worden gesprekken over het mogelijk sterven vermeden. Maar hoe goed is het voor achterblijvers om te weten wat degene die overleden is, wilde en hoe goed is het om samen ook gesproken te hebben over het leven daarna!
3. Bij de begrafenis zal de overwinning van Christus op de dood centraal staan. Wij spreken van een *christelijke* begrafenis. En terecht. De boodschap van de Bijbel over het leven zal bepalend zijn. Maar tegelijk mag (en moet) er wel degelijk aandacht zijn voor de persoon die begraven wordt. We begraven maar niet een willekeurig 'iemand', maar die bepaalde mens. En wie achterblijven, overzien een leven. Met positieve en minder positieve kanten, maar juist in een christelijke begrafenis zal dan ook duidelijk worden dat Gods genade de doorslag

geeft. Dan staat die mens nog niet in het centrum, maar hem of haar moet wel recht gedaan worden. Te ver doorgevoerde aandacht voor de overledene wordt niet goed gecorrigeerd als er daarna helemaal niet over de gestorvene gesproken wordt. Zo is er in de geschiedenis van de kerk wel vaker sprake van reactie. Als bloemen bedoeld zijn om de dood te ‘verbloemen’ en dus min of meer weg te drukken of te ontkennen, kan een verbod op bloemen ook doorslaan. Maar ook hierin geldt, net als voor de aandacht voor de persoon van de overledene, dat soberheid de boodschap van de begrafenis onderstrepen kan, waar uitbundigheid vaak afleidt.

4. Rouw. ‘Rouwen is hard werken,’ zei iemand eens. Het is goed om daar ook de tijd voor te nemen. God verbiedt de rouw niet en ieder beleeft die op zijn/haar eigen manier en vult die ook op eigen manier in. Daar is geen algemene gedragslijn voor te geven. Wat in ieder geval geldt, is dat menselijke emoties zich niet zomaar (ongestraft) laten wegduwen. En verdriet is geen teken van ongelof. Integendeel: waar het (samen)leven goed was, wordt veel gemist en die pijn moet je niet wegdrukken, maar ervaren. Ook dat is iets waar de Here in wil delen. Want dat was zijn doel toen Hij de wereld schiep en met de mens zijn verbond sloot: Hij wilde leven in gemeenschap. Dat zal eens volmaakt zijn, maar het mag nu beginnen. Ook in verdriet en rouw.

Begraven of cremeren?

De vraag of cremeren geoorloofd is, komt regelmatig boven. Vanouds is begraven de vorm geweest voor de lijkbezorging. Toen de crematie opkwam (begin 0e eeuw), was dat vanuit de gedachte: met de dood is het afgelopen. En dus moet je niet gaan begraven: dat suggereert dat er nog iets is. Er werd soms ook het argument van de hygiëne gebruikt: cremeren was ‘schoner’ dan begraven en nam minder ruimte in beslag.

Christenen zijn altijd tegen crematie geweest. En terecht, zeker gezien de argumentatie waarmee crematie ingevoerd werd. Toch is dat ‘nee’ ertegen geen absoluut verbod. Begraven heeft veruit de voorkeur, alleen al vanwege het bijbelse beeld van de graankorrel, die in de aarde valt, sterft en zo vrucht draagt. En het is goed om dat vast te houden. Maar als in een land als Japan de schaarse grond zo duur wordt dat een graf onbetaalbaar kan worden, ligt de zaak anders, ook voor christenen.

Bij begraven is de symboliek duidelijker. Bovendien is het ook een concreet punt, waar het lichaam is van degene die geliefd was. Ieder gaat daar op zijn of haar eigen manier mee om. Maar vaststaat dat al de doden zullen opstaan, ook die verbrand zijn. Maar juist vanuit die opstanding in heerlijkheid is een begrip als het ‘kerkhof’ heel mooi: de tuin van de kerk, waarin eens door Christus zelf bij zijn wederkomst de bloemen tevoorschijn zullen worden gehaald: al zijn gelovigen zullen opstaan en strálen! Tot eer van hun schepper en verlosser.

Om ten slotte nog even terug te komen op het begin van de *Bijbelstudie*:

De dood is een harde noot.

Maar hij ís gekraakt. Op alle fronten. Door onze Here Christus. En ook al lijkt het er niet op: het zál blijken.

Voor wie gelooft, is de toekomst vol leven. En dus kun je nú al zingen:

*Nu jaagt de dood geen angst meer aan,
want alles, alles is voldaan!
Wie in 't geloof op Jezus ziet,
die vreest voor dood en helle niet.*

*Want nu de Heer is opgestaan,
nu vangt het nieuwe leven aan:
een leven door zijn dood bereid,
een leven tot in eeuwigheid.*

(Gez. 95:3, 4, nieuw kerkboek)

Dood overwonnen

De gevolgen van Christus' werk *voor ons* zijn aan te duiden met de volgende begrippen:

- **Rechtvaardiging:** wij worden op grond van het offer van Christus rechtvaardig verklaard voor God (Rom. 5:1). Dat wil zeggen: de zonden worden ons niet langer toegerekend. We mogen weer recht-voor-God staan.
- **Heiliging:** we worden door de Geest van Christus geheiligd. Dat wil zeggen: we worden losgemaakt van de duivel en de wereld, en toegewijd aan God. Er is weer leven-met-God mogelijk.
- **Verheerlijking:** we worden eens opgewekt met een nieuw verheerlijkt lichaam, gelijk aan het verheerlijkte lichaam van Christus (Fil. 5:21).

Toegepast op de dood kun je het ook zo zeggen: Christus overwint de dood op alle fronten:

- Hij maakt zijn gelovigen **rechtvaardig:** de eeuwige dood is in hun leven overwonnen; de hel is een gepasseerd station.
- Hij maakt zijn gelovigen **heilig:** de geestelijke dood wordt overwonnen; ze komen terug in een leven in gemeenschap met God.
- Hij maakt zijn gelovigen **heerlijk:** de sporen van de lichamelijke dood worden overwonnen; ze krijgen een nieuw verheerlijkt lichaam, volkomen gaaf!

De dood heeft vat op ons van alle kanten, maar Christus' overwinning is totaal.

Verwerking

Zie ook het artikel op pag. 17 over de toepassing van werkvormen. Hierin worden enkele verwerkingsvormen m.b.t. het thema beschreven.

Dood – leven

Lezen Romeinen 5:22-6:14

Verdeel een schoolbord of een groot vel papier in tweeën.

Schrijf aan de ene kant 'dood' en aan de andere kant 'leven'.

Schrijf uit het gelezen bijbelgedeelte de teksten op die bij de desbetreffende woorden horen.

- Wat is de kern van dit bijbelgedeelte?
- Wat betekent 'dood voor de zonde' in vers 11? Zie je jezelf ook zo?

Begraven – cremeren

- Zoek bijbelse gegevens over begraven en/of cremeren.
- Is er een gebod tot begraven en een verbod om te cremeren?

- Wat te doen als de grond te schaars wordt?
- Zouden we meer het christelijke begraven moeten claimen bij de overheid, zoals joden en moslims hun doden apart mogen begraven?
- Heb je wel eens aan je eigen begrafenis gedacht?

Rouwen

- Welke rouwgebruiken kennen wij? Schrijf deze eens op een bord of flip-over en toets deze aan de wetgeving van God (Deut. 14).
- Stelling: Na de begrafenis is het verdriet voor de nabestaanden; het leven gaat door.
- Hoe kijk je tegen rouw aan? Mag je van jezelf verdriet hebben of moet je sterk zijn, omdat anderen dat ook zijn? Iedere deelnemer schrijft zijn/haar reactie op deze stelling/ vraag op. Laat elkaar de reacties lezen en bespreek deze. Praat niet meer dan 2 à 3 minuten per persoon.